

מהות היובל

חידושי הרשב"א מסכת ראש השנה דף ט עמוד ב

1

הא דא"ר יוסי לפי שאי אפשר לעולם בלא תקיעה ואיפשר לעולם בלא שילוח עבדים. ק"ל תינח שלא שלחו שלא שמטו מאי איכא למימר דהא א"א לעולם בלא השמטת קרקעות לר' יוחנן דאמר (גיטין מ"ח א') האחינן שחלקו לקוחות הם ומחזירין זה לזה ביובל דאי אפשר דהווי כולי עלמא חד בר חד, וי"ל דמשום הא נמי הוא דקאמר ועוד זו מסורה לבית דין וזו אינה מסורה לב"ד וחדא מנייהו נקיט.

ספר המצוות לרמב"ם

2

מצות עשה קלו והמצוה הקל"ו היא שצונו לקדש שנת החמשים. כלומר לבטל העבודה בה כמו השמטה. והוא אמרו ית' (בהר י) וקדשתם את שנת החמשים שנה. ובביאור אמרו (ספרא) כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל, כלומר ההשוואה ביניהם בצווי כמו שהשווה ביניהם הכתוב באזהרה כמו שיתבאר (ל"ת רכד), ומשפטי שנת יובל ושנת שמטה שוים בבטול עבודת האדמה והפקיר מה שיצמח. ושני אלו הדברים יכללם אמרו וקדשתם את שנת החמשים שנה. וכבר באר הכתוב שמענין הקדושה בה שיהיו פירותיה ותבואתה מופקרים, אמר (שם יב) כי יובל היא קדש תהיה לכם מן השדה תאכלו את תבואתה. וזה היובל אינו נוהג אלא בארץ ובתנאי שיהיה כל שבט ושבט יושב במקומו כלומר יושב בחלקו מארץ ישראל ולא יהיו מעורבים זה בזה (ערכי' לב ב):

מצות עשה קלז והמצוה הקל"ז היא שצונו לתקוע בשופר בעשירי מתשרי משנה זו ולקרא בכל ארצותינו דרוור לעבדים ולצאת כל עבד עברי לחרות בלי פדיון ביום הזה כלומר העשירי מתשרי. והוא אמרו ית' (בהר ט) והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכיפורים תעבירו שופר בכל ארצכם ואמר וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה. הנה התבאר (מתני' ר"ה כו ב) ששנה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות. וכבר התבאר משפטי תקיעות שופר בראש השנה במסכת ראש השנה (עמ"ע קע וש"נ). וידוע שהתקיעה הזאת ביובל אמנם היא לפרסם החרות ושהוא מין מן ההכרזה והוא אמרו וקראתם דרוור. ואין ענינה ענין תקיעת ראש השנה כי היא זכרון לפני י"י (אמור כג) וזו להוציא את העבדים כמו שבארנו:

מצות עשה קלח והמצוה הקל"ח היא שצונו לשוב הקרקעות הנמכרות כלם בשנה הזאת לאדוניהם וצאת מתחת ידי הקונים בלא פדיון. והוא אמרו ית' (פ' בהר כד) ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ. וביאר לנו שזאת הגאולה תהיה בשנה הזאת והוא אמרו (שם יג) בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו. וכבר דקדק הכתוב במצוה זו ובאר איך יהיה דין המוכר והקונה כשירצה לפדות נחלתו הנמכרת קודם הגיע שנת היובל. ובאר עוד ואמר שהדין הזה מיוחד בקרקעות שהן חוץ לחומת המדינה ושהחצרות והבתים הבנויים בשדות אחר שאינם בנויים תוך החומה הנה דינם דין הפרדסים והגנות בשוה. והם בתי החצרים שאמר הכתוב בהם (שם פ' לא) על שדה הארץ יחשב גאולה תהיה לו וביובל יצא. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בערכים (פ"ז - ט). והיא גם כן אינה נוהגת אלא בארץ ישראל ובזמן שהיובל נוהג:

ספר החינוך

3

מצוה של: מצות ספירת שבע שבתות שנים

למנות השנים שבע שבע שנים עד שנת

היובל, בארץ ישראל אחר התנחלנו בה, שנאמר [ויקרא כ"ה, ח'] וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים. וזאת המצוה, כלומר זאת הספירה של שני שמיטה עד שנת היובל היא נמסרת לבית דין הגדול, כלומר הסנהדרין. וכן היא המצוה, שהיו מונין שנה שנה ושבע שבע שנים עד שנת היובל, כמו שאנו מונין ימי העומר, ואחר כך מקדשין שנת החמשים בשביתת הארץ ולקרות דרור לכל העבדים והשפחות, וכל הקרקעות חוזרין לבעליהן. משרשי המצוה על צד הפשט, שרצה השם להודיע לעמו כי הכל שלו, ולבסוף ישוב כל דבר לאשר חפץ הוא ליתנה בתחילה, כי לו הארץ, כמו שכתוב [שם, שם כ"ג] כי לי הארץ. ועם מצוה זו של ספירה שנה שנה ירחיקו עצמם שלא יגזלו קרקע חבירם ולא יחמדוה בלבם, בדעתם כי הכל שב לאשר חפץ האל שתהיה לו.

וענין זה של יובל דומה קצת למה שנהוג לעשות במלכותא דארעא, שלוקחין אדנות מזמן מערי הבצורות אשר לשריהם, להזכיר להם יראת האדון. וכן הדבר הזה, שרצה השם שישוב כל קרקע לאשר לו אחוזת הארץ ממנו ברוך הוא, וכן כל עבד איש יצא מתחת ידו ויהיה ברשות בוראו. ואולם מלכי ארץ יעשו כן ליראתם פן ימרדו השרים בהם, והאל ברוך הוא צוה לעמו כן לזכותם ולהיטיב להם, כי השם חפץ להיטיב להם בטובו הגדול.

מצוה שלא מצות תקיעת שופר ביום הכיפורים של יובל

לתקוע בשופר בעשירי בתשרי שהוא יום

הכיפורים, שנאמר [ויקרא כ"ה, ט' - י'] והעברת שופר תרועה וגו' ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגו' וקראתם דרור וגו'. וידוע שמצות התקיעה ביום זה היא לפרסם חירות כל עבד עברי, שיצא בן חורין בלי דמים. ואין ענינה כענין תקיעת שופר בראש השנה, שהתקיעה היא אנו עושים לקבוע מחשבתינו על ענין עקידת יצחק ונצייר בנפשנו לעשות גם בנו כמוהו לאהבת יי, ומתוך כך יעלה זכרונו לפני יי לטוב, כלומר שנהיה זכאים לפניו, וזאת התקיעה של יובל היא לפרסם החירות כמו שאמרנו.

משרשי המצוה, לפי שידוע כי קול השופר תעורר לב בני אדם אם לשלום אם למלחמה, וענין שלוח העבד שעבד את אדוניו זמן רב הוא קשה מאד בעיני אדוניו, על כן לעורר לב הבריות על הענין ולחזק נפשם ולהזהירם על המצוה בשמעם את קול השופר, בראותם כי דבר השוה הוא בכל הארץ ושהכל עושים כן, נצטוינו על זה, שאין דבר שיחזק לבות בני אדם כמו מעשה הרבים, וכמאמר החכם, צער רבים נחמה. גם העבד בעצמו מתעורר לצאת ככל העבדים מתחת ידי רבו אשר אהב, בשמעו קול השופר, ומתוך כך המצוה מתקיימת לשוב הכל ברשות אדון הכל.

מצוה שלב מצות קידוש שנת היובל

לקדש שנת החמשים כמו שנת השמיטה,

כלומר בביטול העבודה בארץ והפקר הצומח בה, שנאמר [ויקרא כ"ה, י'] וקדשתם את שנת החמשים שנה. וביאר הכתוב שענין הקדושה הוא שיהיו פירותיה ותבואתה נפקרים, ושיהיו העבדים יוצאין מתחת יד האדון, שאמר הכתוב אחר כן [שם] וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, כלומר חירות לעבדים, כי יובל היא קדש תהיה לכם מן השדה תאכלו את תבואתה [שם י"ב], כלומר שתהיה התבואה הפקר ולא יאספה כל אחד ואחד לרשותו.

משרשי המצוה, מה שכתבתי במצות מנין השנים, מצוה ראשונה שבפרשה זו, שרצה השם לזכות עמו בקבלת מלכותו וכו', כמו שכתבתי שם, וכאן היה מקומו.

מצוה שלג: שלא נעבוד הארץ בשנת היובל

שלא נעבוד הארץ בשנת היובל, כמו

שנמנענו מעבודתה בשנת השמיטה, שנאמר ביובל [ויקרא כ"ה, י"א] לא תזרעו, כמו שנאמר בשמיטה [שם, שם ד'] שדך לא תזרע. וכמו שהשמיטה נאסר בה בין עבודת הארץ בין עבודת האילנות כך היובל, ולפיכך אמר לא תזרעו על הכלל, יכלול ארץ ואילן.

מצוה שמ מצות השבת קרקע לבעליהן ביובל

להשיב כל הקרקעות, בין בית או שדה

וכרם ופרדסין בשנת היובל לבעליהן בלא כסף ובלא מחיר, שנאמר [ויקרא כ"ה, כ"ד] ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ, כלומר בכל ארץ ישראל שהיא אחוזתכם, גאולה תתנו לארץ. וענין הגאולה ביאר הכתוב שהיא חזרת הקרקע לבעליו, וכמו שכתוב [שם, שם י"ג] בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו:

רש"י ויקרא פרק כה

4

יובל הוא - שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה. ומה שמה, יובל שמה, על שם תקיעת

שופר:

רמב"ן ויקרא פרק כה

5

וי - יא) יובל היא - שנה זו נבדלת משאר השנים בנקיבת שם לבדה, ומה שמה יובל שמה על שם תקיעת שופר, לשון רש"י. וכן דעת המפרשים, מלשון בקרן היובל (יהושע ו ה), שופרות היובלים (שם שם ד). ואינו מחזור לי, בעבור "תהיה לכם", כי מה טעם שיאמר בשנה "תקיעה היא תהיה לכם ושבתם". ואולי יאמר הכתוב "יובל היא" נקובה בשם הזה שקראתי לה, "ותהיה לכם" לכולכם ידועה בתקיעה שתתקעו בה להזכיר ענינה שתשובו בה איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו, וכן "יובל היא שנת החמשים שנה תהיה לכם", שתהיה לכם יובל שלא תזרעו ולא תקצרו, כלומר ידועה בשם להיות בה ככה:

וכל זה איננו נכון בעיני. כי פירוש "שופרות היובלים" קרני האלים, וגם תרגום יונתן שופרא דקרן דכרא, וכן בגמרא (ר"ה כו א) מאי משמע דהאי יובלא לישנא דדיכרא הוא שכן בערבי קורין לדיכרא יובלא, והשופר ביום הכפורים אין מיוחד להיותו מהאיל אבל כל השופרות כשרין בו, ועל דעת משנתנו (שם כו ב) וכל התנאין מצותו בשל יעלים, אם כן למה תקרא השנה שנת האיל:

ור"א אמר כי יובל כטעם שלוח. ולפי דעתי לא קראו הכתוב יובל על התקיעה רק על הדרור, כי לא הזכיר השם הזה בכתוב הראשון שאמר והעברת שופר תרועה, אבל אמר וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, שיהיו כולם בני חורין לדור בכל מקום שירצו, ואמר יובל היא, שבה יובל כל איש אל אחוזתו ואל משפחתו יובילוהו רגליו מרחוק לגור. ונשתמשו בלשון הזה בענינים רבים, יובל שי לה' צבאות (ישעיה יח ז), ואמר ועל יובל ישלח שרשיו (ירמיה יז ח), פלגים יבלי מים (ישעיה ל כה), הם המעמקים ששם יובלו המים. ונתנה הארץ יבולה (להלן כו ד), ואין יבול בגפנים (חבקוק ג יז), ענין הבאה גם כן, כמו שיקרא תבואה. וכן בארמית, והולך מהרה (במדבר יז יא) תרגומו ואוביל בפריע. ויהיה פירוש "יובל היא תהיה לכם" הבאה היא ותהיה כן לכולכם כי תבאו ותשובו איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו:

וחזר ואמר "יובל היא שנת החמשים שנה תהיה לכם", שתהיה לכם שנת החמשים שנה ליובל לא לדבר אחר, ולא תזרעו ולא תקצרו אבל תהיה קדש, ותשובו איש אל אחוזתו להיותה לכולכם יובל כשמה:

ועל דרך האמת, "דרור" מלשון דור הולך ודור בא (קהלת א ד), וכן "יובל" שישוב אל היובל אשר שם שרשיו, והיא תהיה לכם:

חזקוני ויקרא פרק כה

6

(יא) יובל היא לשון שלוח כמו יובילוה רגליה, מי יובילני עיר מצור ביום ההוא יובל שי.

הראי"ה קוק ב"עין אי"ה" על שביעית פרק י', יצא לאור ב"ניצני ארץ"

7

התכלית העיקרית של שמיטת החוב... להסיר את העול היותר כבד שמתקבץ לרגלי שליטת העשירים על העניים... שהכניעה והעבדות תהיה מוטבעת בלב מי שירגיש על עצמו חוב לחבירו, 'עבד לוח לאיש מלוה'."

קדושת הזמן

בני יששכר מאמרי השבתות מאמר ב – תוספת שבת

8

בני יששכר: ר' צבי אלימלך שפירא מדינוב נולד בשנת תקמ"ה (1785). היה מתלמידיהם הקרובים של ר' יעקב יצחק הורוביץ ה'חזקה' מלובלין ושל אחרים מגדולי החסידות. רבו גילה לו שהוא משבט יששכר, ולכן קרא לספרו הגדול 'בני יששכר'. שימש כרב בכמה עיירות בפולין, ולבסוף במונקטש ובדינוב, שעל שמה נקרא.

אומר לך עוד טעם לתוספת שבת, הנה כתיב ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו וכו' [בראשית ב ב]. ביום הששי מיבעיא ליה, ודבריהם ז"ל ידועים [ב"ר פ"י ט' מובא להלן], ומה שאחשוב עפ"י פשוטו דהנה אין לטעות שעשה השי"ת שום מלאכה ביום השביעי מעין

מלאכות המבוארות בששת ימים, דהנה מלאכת כל יום מבואר ביומו ובשבת אין מבואר שום מלאכה, רק אעפ"כ לא כלו כל המלאכות רק ביום השביעי, כי הזמן הוא ג"כ נברא כשאר הנבראים, ואם כן כיון שנברא העולם להתנהגות הזמן בשבעה ימים, וכיון שלא יצא לפועל עדיין יום הזמן של יום השביעי לא נגמרו עדיין כל המלאכות כי היה העולם חסר בריאת יום השביעי וכשנברא הזמן יום השביעי כלו כל המלאכות, וזה יש לרמז בדברי רז"ל ג"כ באמרם [ב"ר פ"י ט'] מה היה העולם חסר מנוחה בא שבת בא מנוחה, היינו שהיה העולם חסר עדיין בריאת יום המנוחה.

ולפי"ז תשכיל ותדע ג"כ ענין תוספת שבת, כי זה הוא ענין והלכת בדרכיו [דברים כח ט'], דהנה השי"ת שבת מכל מלאכתו ביום השביעי רק ברא ועשה את יום השבת שלא היה עדיין בפועל, כן מחוייבים אנחנו לשבות מכל המלאכות רק מצוה עלינו לעשות את יום השבת היינו לעשות שבת חדש מתוספת ימי החול שאנו מוסיפין על השבת, הנה היא לנו עשיה בזמן את יום השבת, וזהו ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וכו' בני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים וכו' [שמות לא טז], הבן הדבר אשר השבת העיקרי כבר הוא נברא, ומה שאנו מוסיפין אנחנו בוראים זמן מחדש.

ב כל הקרקעות, בין בית או שדה וכרם ופרדסין בשנת היובל לבעליהן בלא כסף ובלא מחיר, שנאמר [ויקרא כ"ה, כ"ד] ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ, כלומר בכל ארץ ישראל שהיא אחוזתכם, גאולה תתנו לארץ. וענין הגאולה ביאר הכתוב שהיא חזרת הקרקע לבעליו, וכמו שכתוב [שם, שם י"ג] בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו.